

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-6>
УДК 130.2:304.42

Алла Гужва

Філософські виміри культурної політики

На тлі повномасштабної війни держави-агресора росії проти України загострюється питання дієвої культурної політики, яка б підтримувала національну ідентичність, сприяла очищенню свідомості від пропагандистських міфів і зберігала надбання української культури. Оскільки культурна політика пов'язана як із естетично-мистецьким, так і з культурно-антропологічним виміром суспільного життя, то для виявлення ефективного впливу культурної політики на домінуючі соціальні практики необхідно з'ясувати універсальні принципи її функціонування. Мета цієї статті – виявлення актуальної філософсько-методологічної основи культурної політики для сучасних українських реалій. З опорою на принципові ідеї прагматичної філософії і аналіз культурних політик, здійснений Ричардом Рорті, було констатовано загальноприйнятий характер інференціального підходу до соціальної реальності з боку окремих соціальних груп. Продемонстровано варіативність культурної політики в залежності від типу соціальної організації спільнота/суспільство. У малих соціальних групах авторитарного типу суспільний епістемологічний авторитет опосередкований індивідуальними уподобаннями лідера цієї групи, тому інструменти культурної політики діють слабо (патріархальна сім'я, релігійна чи політична секта). Авторитарне чи тоталітарне масове суспільство демонструє високу схильність до мовних практик пропаганди, яку можна розглядати як крайню викривлену форму культурної політики. У демократичних суспільствах культурна політика здатна гармонізувати суспільне життя, покращуючи його практики і розбудовуючи ціннісно-символічний світ, який становить культуру у широкому значенні. Соціальний інститут освіти має усі інструменти, у тому числі цифрові, щоб формувати необхідні соціальні практики і виховувати критично мислячу людину, яка здатна генерувати концептуальне знання, тобто бачити взаємозв'язки і бути обізнаною. Відкритість у прийнятті рішень, взаємодія експертних груп, громадські обговорення – це необхідні елементи для дієвої культурної політики, яка має відрізнятися від «управління культурою». Важливе місце у сучасних суспільствах популярної культури займають креативні культурні індустрії, які значно посилюють економічну складову суспільного життя. Громадські проекти та ініціативи здатні ефективно працювати на збере-

© Алла Гужва, 2023

ження української культури, впливати на рівень обізнаності українців і економічний добробут нашої країни.

Ключові слова: *українське суспільство, людина, культурна політика, соціальні практики, прагматизм, освіта, популярна культура.*

Вступ

Сумнівно, що для держави і її суверенітету існує більший виклик, ніж повномасштабна кривава війна. Хіба що – втрата власної ідентичності як індикатора належності до певної національної спільноти. Україна переживає і перше, і друге. Щоправда, атаки на українську ідентичність за допомогою пропаганди, викривлення історії, нищення української мови, підкупу та інших елементів так би мовити «м'якої сили» з боку російського імперіалізму відбуваються віддавна, вже впродовж двох-трьох століть [Бойченко 2020; Зборовська 2022]. Пряма військова російська агресія також триває немало – майже дев'ять років війни, серед яких маємо два роки повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України із залученням усіх можливих видів конвенційного озброєння. Це – найбільше військове зіткнення на теренах Європи з часів Другої світової війни.

У цій ситуації значно загострюються питання навколо зміцнення української ідентичності, розширення підтримки української мови і церкви, виховання медіаграмотності і здатності протистояти ворожій пропаганді. Цінні музейні і бібліотечні фонди, існування яких не надто привертало суспільну увагу в нашій країні, зараз доводиться рятувати не тільки від руйнівної дії часу, але й від руйнівної сили ворожих снарядів. Ще більш трагічною є втрата людей, у тому числі діячів науки і культури, багатьох з яких росія вбила своєю зброєю – як на полі бою, куди вони вийшли боронити свою Батьківщину, так і в мирних містах і селах України, які росія піддає нищівним обстрілам. Майбутні носії української культури – українські діти – також знаходяться під загрозою. Разом із батьками вони потерпають від обстрілів, або перебувають у вимушеній еміграції на чужині (хоча й нерідко у дружніх до України демократичних країнах), або ж на окупованих територіях чи навіть викрадені державою-агресором, яка вкидає їх у чужі сім'ї і дитбудинки, змінює їхню ідентичність і намагається зомбувати проти України. Внаслідок війни за останні два роки у стані біженців за межами України опинилися мільйони українців.

На тлі такого сьогодення все актуальнішим постає завдання формування дієвої культурної політики України, яка б сприяла збереженню не тільки матеріальних культурних здобутків, але й допомогла б утримати живу єдність українців, розпорошених по усьому світу. Елементи

повсякденного життя, спільні перемоги і «зради», здобутки і втрати, свята і урочистості, що марковані особливими лінгвістичними, кулінарними, міфологічними та деякими іншими ознаками, становлять разом ту тендітну єдність, яку ми можемо називати національна культурна ідентичність.

Як свідчить низка публікацій спеціалістів-культурологів, питання культурної політики розглядаються переважно у практичній площині, але з різним рівнем радикалізму виявлення проблем і постановки завдань. Від визначення культурних стратегій і нової української ідентичності у повоєнній Україні [Герчанівська 2023] до вибору типу фінансового менеджменту чи системно-нормативного підходу [Широченко 2007, Дяченко 2015]. Справедливо висвітлюються виклики інтеграції із європейським культурним простором та складнощі переходу від авторитарної моделі управління до ліберальної [Шевченко 2019, Максимовська 2023]. Навіть побіжне звернення до історії культурної політики в Україні показує її заслужену критику на початку і в середині 2000-х років, коли вона так і залишилася «управлінням культурою» із домінуванням російських агентів впливу [Скиба 2007]. Для того, щоб збільшити частку культури за рахунок зменшення політичної складової у цьому феномені, можливо, доцільно проаналізувати культурну політику як соціальну практику, яка має регулювати функціонування світу символів і цінностей людського життя.

Мета даної розвідки полягає у виявленні філософсько-методологічного підґрунтя культурної політики як суспільного феномена на прикладі її аналізу в сучасній Україні.

Виміри культурної політики

Варто зазначити, що уявлення про культурну політику можуть відрізнитися з огляду на контекст застосування цього терміну. Найпоширеніший підхід до культурної політики визначає її як одну із форм політичної діяльності. Отже, як і будь-яка політична діяльність, за словами науковців Девіда Белла і Кейт Оуклі, «вона підпорядковується тим самим політичним змінам, фінансовим викликам і глобальній напруженості, що й будь-яка інша форма публічної політики (і, можливо більше, ніж деякі інші)» [Bell & Oakley 2015: 6]. Автори визнаної книжки про культурну політику науковці Тобі Міллер і Джордж Юдіс виокремлюють два виміри, через які реалізовується культурна політична діяльність – естетичний і антропологічний. Естетичний вимір має справу з різноманітними творчими практиками, мистецькими інтересами, займається критикою мистецьких феноменів та історією культурного надбання. Антропологічний вимір розглядає культуру як ціннісні маркери нашого

життя, які проявляються у мові, релігії, звичаях та пов'язані із певним часом і місцем [Miller & Yudice 2002: 3-4]. Важливо зауважити, що ці виміри взаємопов'язані, спосіб життя визначає мистецькі уподобання і стилі творчої діяльності, а мистецькі твори, своєю чергою, чинять вплив на стиль життя і соціальні практики людей.

У цілому, в українському сегменті академічної думки домінує погляд, що культурна політика – це частина загальної державної політичної діяльності зі специфічним суб'єктно-об'єктним полем суспільної комунікації. Автори доповіді щодо культурної політики в Україні [Здіорук 2012] також бачать не тільки термінологічну відмінність культури, мистецтва та культурних індустрій, але й зазначають наявність суттєвих відмінностей між ними у частині цілей і завдань, які залежать від того, чи розглядається сфера культури у мистецькому контексті, чи розуміємо культуру як спосіб життя [Здіорук 2012: 35-36]. З одного боку, дослідники визнають, що це не тільки «проста статистика про танці чи читання» [Bell & Oakley 2015: 3], як висловилися Белл і Оуклі, проте, з іншого боку, філософський аналіз соціальних практик все ж практично не артикулюється.

Максимально філософічний погляд на сутність культурної політики бачимо у класика американського прагматизму Ричарда Рорті, який він розгортає з опорою на ідеї інших американських філософів-прагматистів Вільяма Джеймса, Чарлза Пірса і Роберта Брендона [Rorty 2004]. Культурну політику він розуміє як фундаментальну опцію людського життя, яка унормована найменше. Рорті визначає її як «місце повстання поколінь і, таким чином, точку росту культури – це місце, де традиції та норми постають для миттєвого осягнення» [Rorty 2004: 72]. Культурна політика може задавати напрямок розвитку символічного світу, коли встановлює обмеження чи навпаки, знімає і розвінчує традиційні заборони стосовно широкого кола питань, пов'язаних із нашим існуванням [Rorty 2004: 56]. Одним із центральних завдань культурної політики, Рорті називає формування мовних практик, якими ми користуємося, коли описуємо ті чи інші факти буття [Rorty 2004: 53]. Але що таке факти буття у світлі філософії прагматизму? Тут традиційно самодостатні атрибути істинності чи реальності постають ніби компліменти, додаткові якості, які присвоюють тим «сутностям або переконанням, які завоювали їх стимули, заплатили за свій шлях, довели свою користь і, отже, **були включені в прийнятну соціальну практику**» <вирізнено А. Г.> [Rorty 2004: 57]. Незважаючи на всеосяжність культурної політики у прагматичному поданні, коли питання істини і реальності як соціальні конструкти зводяться до питань про те, а що ж допомагає створити кращий світ, Рорті визнає існування специфічних сфер, де виявлення фактів та істини мають обговорюватися без огляду на со-

ціокультурну доцільність. Проте у цій розвідці зосередимося на царині суспільного життя, де функціонування культурної політики найбільш доречно.

Культурна політика і соціальна реальність

Очевидно, що у світі природи, де діють об'єктивні фізичні закони, культурна політика не має впливу на ці закони, але стосується дозволів/обмежень способів їхнього практичного застосування, шляхів їхнього дослідження, а також правил дискусії щодо них. На теоретичному рівні, наприклад, існують палкі дискусії, чи етично було би клонувати людину чи редагувати її гени, але навряд чи хто наважиться відкрито клонувати людину, принаймні за нинішніх культурних обмежень і суспільних цінностей. Фінансовий остракізм спонсорів і суспільний осуд утримують «шалених вчених» від подібних експериментів.

Життєвий світ людини, суспільне середовище – це арена культурної політики, і багато в чому результат її здійснення. Усі питання знання, схильностей і суспільних уподобань як епістемологічного авторитету у прагматичній перспективі – це питання соціальної практики і культурної політики, а не деяких об'єктивних фактів [Rorty 2004: 57]. Слід відразу зазначити, що існують певні зони обмеження і виключення культурної політики. Наприклад, треба відокремлювати сімейні й побутові, родові звичаї, з одного боку, і поширені в усьому суспільстві соціальні взаємодії, з іншого. Демаркаційна межа між ними ідентична межі між спільнотою і суспільством, як це показав німецький філософ і соціолог Фердинанд Тьоніс [Тьоніс 2005]. Авторитет, у тому числі й епістемологічний, у маленьких групах походить від однієї людини і може бути незаперечним. Наприклад, авторитет батька/чоловіка у патріархальних сім'ях, авторитет харизматичного лідера у політичних чи релігійних сектах. Будь-яка соціальна реальність і думки суспільних діячів (вчителів, політиків, лікарів) ніби переломлюються у призмі світогляду голови сім'ї чи лідера секти. Практики культурної політики дуже слабо впливають на членів такої групи, оскільки потребують схвалення їхнього власного спільнотного авторитету.

Інший крайній випадок – це масове суспільство з авторитарним лідером чи групою осіб. У таких суспільствах домінує єдина визнана/дозволена ідеологічна схема і саме вона визначає соціальні практики і суспільні уподобання. Свого часу німецький філософ-антрополог Гельмут Плеснер показав у своїй праці «Межі спільноти», що у таких тоталітарних суспільствах здійснюється неприродна спроба розглядати усе суспільство як спільноту або велику сім'ю [Plessner 1924]. Наявність масового суспільства, члени якого поєднані соціальними зв'язками, вимагає

інструментів культурної політики для закріплення однаковості. Тому культурна політика в авторитарних і тоталітарних суспільствах існує, хоча й у своїй крайній викривленій формі – це пропаганда. Завдяки емоційно навантаженим, маніпулятивним, а нерідко і відверто брехливим повідомленням, через мову ненависті створюється певний суспільний настрій і очікування. Про загальний зв'язок різних політичних ідеологій та масової культури можна прочитати у Тараса Лютого [Лютий 2020].

За винятком наведених крайніх ситуацій, у більшості інших випадків, культурна політика релевантними способами здатна гармонізувати суспільне життя, покращуючи його практики і розбудовуючи ціннісно-символічний світ, який становить культуру у широкому значенні. Детальне розуміння цього процесу дає концепція інференціалізму американського філософа Роберта Брендона [Brandom 2000]. У світлі цієї концепції, досвід сприйняття соціальної реальності – це «відчуття збентеженості між відношеннями судження, які існують між різноманітними пропозиціями та причиновими зв'язками, які існують між подіями» [Rorty 2004: 60]. У людській пізнавальній діяльності, Брендон надає важливого значення свідомому виявленню зв'язків між ідеями, яке він називає концептуальним знанням, на відміну від причиново-дієвого, реактивного. Події чи деякі стани тоді набувають змісту, якщо «охоплені вивідним знанням, як передумовами, так і наслідками» [Brandom 2000: 46]. Він розрізняє причиново-дієвий відгук (response) на якусь подію, який притаманний сутностям, не наділеним свідомістю, і свідому реакцію (report) на подію, яка постає як «інференціальна» гра вимог і пояснень. Брендон вказує, що різниця між цими типами реагування, або, за його словами, між респондентами та репортерами, полягає у обізнаності [Brandom 2000: 48]. Осягнення одного поняття вимагає розуміння його зв'язків із іншими поняттями і повинно характеризуватися концептуальністю у розумінні події чи пропозиції. Відповідь, як свідомо реакція, має бути вивідною (інференціальною), пов'язаною із багатьма поняттями, які пов'язані відношеннями виводу. Зрештою, «осягнення одного поняття полягає в оволодінні принаймні деякими зв'язками його виведення з інших понять» [Brandom 2000: 49].

Звернення до ідей Брендона у праці Річарда Рорті демонструє універсальність прагматичного підходу для виявлення ключових факторів впливу на соціальні групи і організації. Чому деякі ідеї сприймаються суспільством краще, ніж інші? Відповідь полягає у тому, що будь-які ідеї чи заклики до суспільства тільки тоді ефективні, коли «підкріплені схильністю з боку спільноти сприймати такі заклики серйозно» [Rorty 2004: 61]. Так і хочеться згадати французького класика літератури Віктора Гюго і його крилатий вислів про те, що простіше протистояти арміям, ніж ідеям, час яких настав [Hugo 2009: 337]. Таким чином, якщо

вже ідеї чи уявлення укорінилися у соціальних практиках, то неможливо просто взяти і «скасувати» існуючу традицію. Принаймні треба розуміти, що саме може стати на її місце, і готувати суспільну думку чи налаштовувати окрему соціальну групу до заміни культурної практики.

Інструментарій культурної політики

У різних груп суспільства обізнаність стосовно деяких тем суспільного дискурсу може відрізнятись, інколи суттєво. В ідеалі, на думку Юдіса і Міллера, «культурна політика звертається до інституціональної підтримки, яка каналізує обидві сторони – як естетичну креативність, так і суспільний спосіб життя» [Miller & Yudice 2002: 6]. Тож, культурна політика має бути утілена у «систематичних унормованих вказівках до дії, які приймаються організаціями задля досягнення своїх цілей» [там само]. Базовим соціальним інститутом, якому по силам подужати гігантське завдання реалізації української культурної політики, є соціальний інститут освіти. Якісна освіта здатна забезпечити нові покоління української молоді як живильним середовищем для збереження українського стилю життя, так і виховувати естетичний інтелект, здатність до сприйняття і відтворення зразків високої культури і мистецтва, включаючи наукове і філософське мислення. Проте найважливішою функцією освіти, у контексті культурної політики та інференціалізму як її підґрунтя, є здатність виховувати критично мислячу людину, яка здатна бачити взаємозв'язки і бути обізнаною, у тому числі у різних сферах суспільного життя.

Говорячи про дієвість інструментарію культурної політики, слід зважати на панівний нині тип культури як символічної системи певного рівня організації. В умовах поширення практик і цінностей популярної культури, які тільки посилюються цифровими медіа, ефективність елементів культурного впливу, навіть за відсутності компактного проживання і певної щільності населення, може бути реалізована завдяки цим медіа. Поточний час війни і переважно дистанційні чи онлайн форми навчання збільшують частку саме цифрових засобів комунікації. Відкритість і нерезцензованість цифрового контенту має свої переваги, але й недоліки.

Після 2014 року відкриті цифрові ресурси, які наявні англійською легально чи російською як піратські копії, суттєво доповнилися якісними українськими перекладами іноземних авторів, легальним цифровим контентом українською мовою. Виховання культури дотримання авторських прав, користування ліцензійний контентом стає життєвою необхідною навичкою, якщо людина претендує бути членом світового цивілізованого суспільства. А саме цей шлях нині виборює Україна.

Значення філософських дисциплін у етичному ставленні і демонстрації поваги до результатів інтелектуальної праці підкреслено зростає у цифрову епоху. Втім, це лише початок боротьби за український інтерес в Інтернет просторі – що є невід'ємною частиною інформаційної війни між росією і Україною як складової великої війни росії проти України. Доба цифрових медіа значно спростила процеси транскордонної інформаційної комунікації, з одного боку, а з іншого, відчинила широку браму в Україну для продуктів російської пропагандистської машини.

Де (не) проявляється культурна політика

Культура відтворюється у кожному новому поколінні, і у кожній людині індивідуально. Процес передачі елементів ціннісно-символічного світу культури відбувається під час виховання і соціалізації – освіти у широкому сенсі. Невербальні засоби передачі моделей поведінки згідно з панівними культурними ідеалами мають важливе значення, проте не вирішальне. Головний комунікативний інструмент – це мова. Прості речі і ідеї передаються простою повсякденною мовою, складні – потребують складнішої форми мовно-комунікативного інструменту. Чи не тому теоретики культурної політики розглядають мовні/дискурсивні практики як дієвий засіб впливу на суспільний дискурс і конфігурацію суспільного життя.

В умовах війни ці практики значно додатково ускладнилися. У пошуках безпеки, українці змушені були розпорошитися по усьому світу. Евакуювалися в основному сім'ї з маленькими дітьми. Як не дивно, але цей вимушений виїзд за кордони своєї країни «відкрив» очі багатьом нашим співгромадянам на деякі безумовні переваги української культури і суспільного стилю життя, зокрема переваги деяких українських суспільних сервісів (цифрових), у порівнянні з послугами тих країн, де вони опинилися. Природній сплеск патріотизму як реакція на військово-вторгнення, виявлення наявності переваг повсякденного життя на рідній землі – ці складові значно підсилили самоідентифікацію себе як українця. На цьому тлі особливо виразно проявилася суттєва прогалина у культурній підтримці наших співгромадян за кордоном, що зумовлена браком необхідної роботи у сфері культурної політики. Мова йде, передусім, про відсутність книг українською мовою у бібліотеках Європи і цифрового контенту для дітей українською мовою. Якщо сучасна українська музика та відео блоги впевнено циркулюють у медіа просторі, то відео для дітей, мабуть, можна порахувати на пальцях рук – в українському Інтернеті досі панує російськомовний культурний продукт, якого, щоправда, у останні роки дещо потіснив у зацікавленнях дітей відповідний продукт англомовний – особливо у ігровому сегменті.

Український інститут книги дає позитивний зразок функціонування культурної інституції, який постав і реалізує значну кількість проєктів завдяки ініціативності і енергії приватної особи, його директорки [Український інститут книги 2024]. Галузь книговидання – чи не єдина, яка продовжує триматися і працювати не тільки на українську культуру, але й на українську економіку, до того ж у військовий час.

Навряд чи хто буде заперечувати, що радикальне звільнення українського культурного простору від імперських міфів і ціннісних наративів є життєвою необхідністю. У цьому процесі важливою є саме соціально-антропологічна складова культурної політики. Роки нав'язування росіянами українцям гаданої спорідненості у релігійних традиціях, міфологем про братський/єдиний народ [Зборовська 2022] та іншого культурно-пропагандистського продукту призвели до того, що російські наративи та культурні продукти нерідко ідентифікувалися українцями як «свої». Зокрема, значна частина зросійщених церковних ритуалів і свят стала частиною українських життєвих практик. Рорті у цьому контексті зазначав: «Якщо хтось збирається кинути виклик поточній культурній практиці, то потрібно пояснити, яка <інакша> практика може бути поставлена на це місце, і як ця заміна буде включена в суміжні практики» <доповнено А. Г.> [Rorty 2004: 70]. Давно очікуване перенесення святкування Різдва на 25 грудня вимагало саме такої комунікації із послідовниками православних конфесій. Заієрархізована Православна церква України недостатньо прокомунікувала цей перенос, годі вже й казати, що московська церква в Україні й досі святкує Різдво разом із «руським миром». Задавалося б, нічого страшного, але ж маси українців на Волині, Хмельниччині залишаються її послідовниками і несвідомо єднаються з російськими християнами. Не так сильно ієрархізовані християнські церкви і деномінації, зокрема протестантські, давно вже проводили культурно-інформаційну роз'яснювальну роботу про відносність календарної дати, тому там перехід відбувся легко і природньо.

Окрім екзистенційних аргументів, пов'язаних із процесами певного стибу деколонізації нашого світогляду, як позбавлення російських імперських наративів щодо підпорядкованості чи безсуб'єктності української культури, варто звернути увагу на економічну складову культурних індустрій. Існуючий в Україні стереотип, що культурна політика – це здебільшого про музеї, бібліотеки і театри, а також рух «до гармонійного і якісного життя пересічної людини» [Культурна політика 2024], залишає поза увагою, що культурна політика – це також і про гроші, і про економіку. Сфера культури генерує робочі місця, створює прибуток. За твердженням експертів Белла і Оуклі, національні уряди і міжнародні організації, такі як ЄС та ООН, ще з кінця 1990-х розглядають культуру як рушій економічного зростання [Bell & Oakley 2015: 5]. Комерційна по-

пулярна культура не має кордонів, про що свідчить звіт ЮНЕСКО про креативну економіку [UNESCO 2013]. Український інститут книги може бути яскравим прикладом організації, яка впроваджує практично ідеальну культурну політику у царині книговидавництва і працює на збільшення економічного добробуту.

Висновки

Отже, суспільне життя, у якому люди взаємодіють одне з одним, передають певні смисли та інформацію, формують норми та приймають цінності, стає місцем реалізації культурної політики в усіх її вимірах. Культурна політика – це соціальний феномен, який набуває все більшої важливості у суспільному житті, як з огляду на необхідність очищення сучасної свідомості від імперських зросійщених елементів, так і у контексті популяризації української ідентичності і культури у глобальному просторі. Це потрібно не тільки для побудови позитивного іміджу нашої країни, але й для підтримки наших людей, які вимушені стати біженцями та емігрантами, якщо ми хочемо зберегтися як нація.

Людина повинна сама обрати той чи інший культурний продукт, символічно навантажений українською ідентичністю, із соціальної сфери і занести до власної хати, так би мовити до мікро соціуму. Ідеальний приклад – це якісний переклад українською популярної іноземної літератури, за винятком російської.

Залежність соціальної реальності від панівних у певному місці і часі спільних уявлень і вподобань змушує бути дуже уважними до цих уявлень, постійно їх моніторити і взаємодіяти із лідерами суспільної думки. Відкритість у прийнятті рішень, система експертних груп і рад, громадські консультації та суспільні обговорення – це елементи, які повною мірою мають взаємодіяти з суспільними настроями і уподобаннями. Дієва культурна політика не можлива без цих інструментів. У цілому, культурна політика, щоб відрізнятись у кращий бік від управління культурою, не має діяти прямими дорогавказами (регулятивами – заборонами чи інструкціями), але покликана впливати через мережу соціально-етичних і ціннісно привабливих проєктів.

Посилання:

- Березницька Л. І. (2023). *Культурна політика*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Культурна_політика
- Бойченко М. (2020). Русифікація як нищення української національної пам'яті: передумови і наслідки тоталітарної радянської політики щодо України. *Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті : збір. наук. праць* / Під ред. Т. Єщенко. Львів, 58-60.

- Герчанівська П. Е. (2023). Стратегічні проблеми культурної політики в повоєнній Україні. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*, (2), 3–8. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2023.286867>
- Дяченко Н. (2015). Державна культурна політика в Україні та її вплив на регіональний розвиток: огляд підходів і методів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер.: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки*, (20), 88-91.
- Зборовська К. (2022). Деконструкція міфу доктрини «русский мир» про православ'я як основу російської ідентичності. *Філософія освіти*, 28(2), 230-239. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-13>
- Здіорук С. І., Литвиненко О. М., & Розумна О. П. (2012). *Культурна політика України: національна модель у європейському контексті : аналіт. доп.* Київ: НІСД.
- Лютий Т. В. (2020). Масова культура і політичні ідеології. *Культура та політика: багатозначність (взаємозв'язків : методичні матеріали до курсу.* (С. 29-36). Київ: Пульсари.
- Максимовська Н. О. (2023). Менеджмент культури у контексті сучасної культурної політики. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку (напрямок: культурологія)*, (45), 163-169.
- Скиба М. (2007). Культурна політика розкультуреного політикуму. *Критика*, XI(3), 8-11.
- Тьоніс Ф. (2005). *Спільнота та суспільство. Основні поняття чистої соціології / пер. з нім.* Н. Комарова, О. Погорілий. Київ: Дух і Літера.
- Шевченко М. І. (2019). Культурна політика України в умовах Євроінтеграції: дилеми та виклики. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, (3), 215–224. <https://doi.org/10.31866/2616-745x.3.2019.159124>
- Широченко З. В. (2007). Культурна політика держави – формотворчий принцип її національної ідентичності. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2 (20), 102-105.
- Український інститут книги. (2023). *Офіційний сайт*. <https://ubi.org.ua/uk>
- Bell D., & Oakley, K. (2015). *Cultural Policy*. London: Routledge, 185 p.
- Brandom R. (2000). *Articulating Reasons. An Introduction to Inferentialism*. Harvard University Press, 230 p.
- Hugo V. (2009). *Histoire d'un crime. Déposition d'un témoin [1877-1878]*, préface de J.-C. Caron, postface de S. Aprile, Angoulême, Éd. Abeille et Castor. La Fabrique éditions.
- Miller T., & Yudice G. (2002). *Cultural Policy*. London: Sage, 232 p.
- Plessner H. (1924). *Grenzen der Gemeinschaft. Eine Kritik des sozialen Radikalismus*. Bonn: Verlag Friedrich Cohen. 121 S.
- Rorty R. (2004). Cultural politics and the questions of the existence of God. In *Radical Interpretation in Religion / ed. By Nancy K. Frankenberry*. Cambridge, 53-77.
- UNESCO. (2013). *Creative Economy Report 2013 Special edition*. <https://en.unesco.org/creativity/publication/creative-economy-report-2013>

References:

- Bell, D., & Oakley, K. (2015). *Cultural Policy*. London: Routledge, 185 p.
- Bereznytska, L. I. (2023). *Cultural policy*. [In Ukrainian]. https://uk.wikipedia.org/wiki/Культурна_політика
- Boichenko, M. (2020). Russification as the destruction of Ukrainian national memory: prerequisites and consequences of the totalitarian Soviet policy towards Ukraine. [In Ukrainian]. T. Yeschenko (ed.). *Totalitarianism as a system of destruction of national memory: collection. of science works*. Lviv, 58-60.

- Brandom, R. (2000). *Articulating Reasons. An Introduction to Inferentialism*. Harvard University Press, 230 p.
- Dyachenko, N. (2015). State cultural policy in Ukraine and its impact on regional development: a review of approaches and methods. [In Ukrainian]. V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin 'History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences, (20), 88-91.
- Herchanivska P. (2023). Strategic Issues of Cultural Policy in Post-War Ukraine. [In Ukrainian]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, (2), 3-8. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2023.286867>
- Hugo, V. (2009). *Histoire d'un crime. Déposition d'un témoin [1877-1878]*, préface de J.-C. Caron, postface de S. Aprile, Angoulême, Éd. Abeille et Castor. La Fabrique éditions.
- Miller, T., & Yudice, G. (2002). *Cultural Policy*. London: Sage.
- Lyty, T. V. (2020). Mass culture and political ideologies. [In Ukrainian]. *Culture and politics: ambiguity of (inter)connections: methodical materials for the course*. (p. 29-36). Kyiv: Pulsary.
- Maksimovska, N. O. (2023). Management of culture in the context of modern cultural policy. [In Ukrainian]. *Ukrainian culture: past, present, ways of development (direction: cultural studies)*, (45), 163-169.
- Plessner, H. (1924). *Grenzen der Gemeinschaft. Eine Kritik des sozialen Radikalismus*. Bonn: Verlag Friedrich Cohen.
- Rorty, R. (2004). Cultural politics and the questions of the existence of God. In N. K. Frankenberry (ed.). *Radical Interpretation in Religion*. Cambridge, 53-77.
- Shevchenko, M. I. (2019). Cultural policy of Ukraine under conditions of European integration: dilemmas and challenges. [In Ukrainian]. *International Relations: Theory and Practical Aspects*, (3), 215-224. <https://doi.org/10.31866/2616-745x.3.2019.159124>
- Shirochenko, Z. V. (2007). The cultural policy of the state is the formative principle of its national identity. [In Ukrainian]. *Bulletin of NTUU "KPI". Philosophy. Psychology. Pedagogy*, 2(20), 102-105.
- Skyba, M. (2007). Cultural policy of the cultured political community. [In Ukrainian]. *Krytyka*, XI(3), 8-11.
- Toennies, F. (2005). *Community and society. Basic concepts of pure sociology* / trans. from German by N. Komarova, O. Pohorily. [In Ukrainian]. Kyiv: Dukh i Litera.
- Ukrainian Book Institute. (2023). *Official site*. [In Ukrainian]. <https://ubi.org.ua/uk>
- UNESCO. (2013). *Creative Economy Report 2013 Special edition*. <https://en.unesco.org/creativity/publication/creative-economy-report-2013>
- Zborovska, X. (2023). Deconstruction of the myth of the "russian world" doctrine about Orthodoxy as the basis of Russian identity. [In Ukrainian]. *Philosophy of Education*, 28(2), 230-239. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-13>
- Zdioruk, S. I., Lytvynenko, O. M., & Rozumna, O. P. (2012). *Cultural policy of Ukraine: national model in the European context: analyst. add*. [In Ukrainian]. Kyiv: NISS.

Alla Guzha. Philosophical dimensions of cultural policy

Against the background of Russia's full-scale war against Ukraine, the question of an effective cultural policy that would support national identity, contribute to the purification of consciousness from propaganda myths and preserve the heritage of Ukrainian culture is becoming more acute. Since cultural policy is related to both aesthetic-artistic and cultural-anthropological dimensions of social life, in order to identify the effective influence of cultural policy on dominant social practices, it is necessary to find out the universal principles of its functioning. The

purpose of this article is to identify the relevant philosophical and methodological basis of cultural policy for modern Ukrainian realities. Based on the fundamental ideas of Richard Rorty's pragmatic philosophy and his analysis of cultural policies, the generally accepted nature of the inferential approach to social reality on the part of individual social groups was ascertained. The variability of cultural policy depending on the type of social organization community/society is demonstrated. In small social groups of the authoritarian type, social epistemological authority is mediated by the individual preferences of the leader of this group, so the tools of cultural policy are weak (patriarchal family, religious or political sect). An authoritarian or totalitarian mass society shows a high propensity for linguistic practices of propaganda, which can be seen as an extreme distorted form of cultural politics. In democratic societies, cultural policy is able to harmonize social life, improving its practices and building a value-symbolic world that constitutes culture in a broad sense. The social institute of education has all the tools, including digital ones, to shape the necessary social practices and educate a critical thinker who is able to generate conceptual knowledge, i.e. see relationships and be aware. Openness in decision-making, interaction of expert groups, public discussions are necessary elements for an effective cultural policy, which should be different from "cultural management". Creative cultural industries play an important role in modern popular culture societies, and these industries significantly strengthen the economic component of social life. Public projects and initiatives effectively help to preserve Ukrainian culture, influence the level of awareness of Ukrainians and the economic well-being of our country.

Keywords: *Ukrainian society, human being, cultural policy, social practices, pragmatism, education, popular culture.*

Гужва, Алла, кандидат філософських наук, директорка бібліотеки «Американ Юніверситі Київ», старший викладач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (Україна).

E-mail: alla.guzhva@auk.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5821-8182>

Guzhva, Alla, Candidate of Philosophical Sciences, Director of the Library, American University Kyiv, senior lecturer at Professor J. B. Shad Department of Theoretical and Practical Philosophy of V. N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine).

E-mail: alla.guzhva@auk.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5821-8182>